

УДК 37.036+37.013.43

П 22

*Людмила ПЕТРИШИН*

## УПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ВИШАХ

*У статті на основі проведеного теоретико-методичного аналізу проблеми дослідження описано креативність як необхідну умову професійної діяльності соціального педагога; визначено етапи упровадження педагогічної системи формування креативності майбутніх соціальних педагогів; побудовано модель системи формування креативності, яка містить вимоги щодо фахових знань, умінь, навичок, креативної компетентності у професійній сфері; описано особливості експериментальної перевірки упровадження педагогічної системи формування креативності майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах.*

**Ключові слова:** *формування, творчість, креативність, система, впровадження системи, процес формування креативності, майбутні соціальні педагоги, професійна підготовка.*

**Актуальність проблеми.** Сучасний етап модернізації системи освіти вирізняється акцентуванням уваги на особистості майбутнього професіонала, спрямуванням зусиль на розвиток творчого потенціалу учасників навчально-виховного процесу. Реалізація окреслених векторів розвитку освіти потребує використання нових педагогічних методик і технологій, творчого пошуку, нових чи вдосконалених концепцій, принципів, підходів до освіти, суттєвих змін у змісті, формах і методах навчання, виховання, управління педагогічним процесом.

Важливою умовою й визначальним фактором успішності підготовки соціальних педагогів є формування креативного мислення, розвиток креативних умінь, навичок, що зумовлено, *по-перше*, потребами й закономірностями розвитку інформаційного суспільства, є фактором формування та постійного забезпечення професійності й компетентності соціального педагога, *по-друге*, специфікою педагогічної діяльності, особливістю ролі та місця особистості соціального педагога як новатора у педагогічному

© Петришин Людмила, 2015

процесі. На думку дослідників-педагогів, креативність – це не лише ідеї, підходи, методи, методики, техніки й технології, які в таких поєднаннях ще не висувалися або не використовувалися, але й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які містять у собі прогресивне начало, що дає змогу в змінених умовах і ситуаціях достатньо ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти [2]; [7]; [10]; [11]. Ця діяльність є креативною та передбачає формування, розвиток креативного мислення, умінь, навичок творчо розв'язувати проблеми в професійній сфері та на усіх її рівнях.

**Мета статті** – опис упровадження педагогічної системи формування креативності майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах.

**Аналіз основних публікацій та виклад основного матеріалу.** Проаналізувавши проблему діагностики креативності в психолого-педагогічній практиці, можемо виокремити декілька вагомих підходів до проблеми експериментального вивчення креативності. Зокрема, зауважимо, що в сучасній науковій практиці конкретизувалися такі напрями експериментального вивчення креативності особистості, складені відповідно до методів, розроблених у галузі вивчення креативності як сукупності здібностей та властивостей особистості й процесу їх реалізації: дослідження з використанням стандартизованих методик та технік (С. Мідник, Дж. Гілфорд, Р. Стернберг, Е. Торранс, Е. Тунік, Д. Джонсон, Х. Зіверт ін.); дослідження, побудовані на творчих завданнях і проблемних ситуаціях (А. Хуторський, В. Давидов, Л. Занков ін.); дослідження мотиваційно-креативного складника особистості (А. Лосєв, Н. Фетискін, Н. Вишнякова ін.); психофізіологічні дослідження креативності особистості, пов'язані зі застосуванням комп'ютерних технологій (О. Лебедев, В. Попов, Ю. Круглов). Згодом дослідження у сфері вивчення та формування креативності особистості підтвердили, що креативність об'єднує інтелектуальні особистісні (Т. Баришева, Д. Богоявленська, В. Дружинін, О. Лук, О. Матюшкін, Я. Пономарьов).

У цьому дослідженні креативність ми витлумачуємо як особистісно-професійну властивість, якій притаманні творче мислення, оволодіння знаннями креативного характеру та вміння використовувати креативні уміння й навички, тісний зв'язок із самоактуалізацією і самореалізацією в професійній сфері. Найбільш розповсюдженими у цьому напрямі є дослідження Н. Роджерса та А. Маслоу, які пов'язували усі творчі процеси із самоактуалізацією особистості.

Загалом, нами була побудована модель системи формування креативності майбутніх соціальних педагогів, яку витлумачуємо як описову характеристику, що містить вимоги щодо фахових знань, умінь, можливостей, структури й результатів навчальної діяльності, професійно важливих

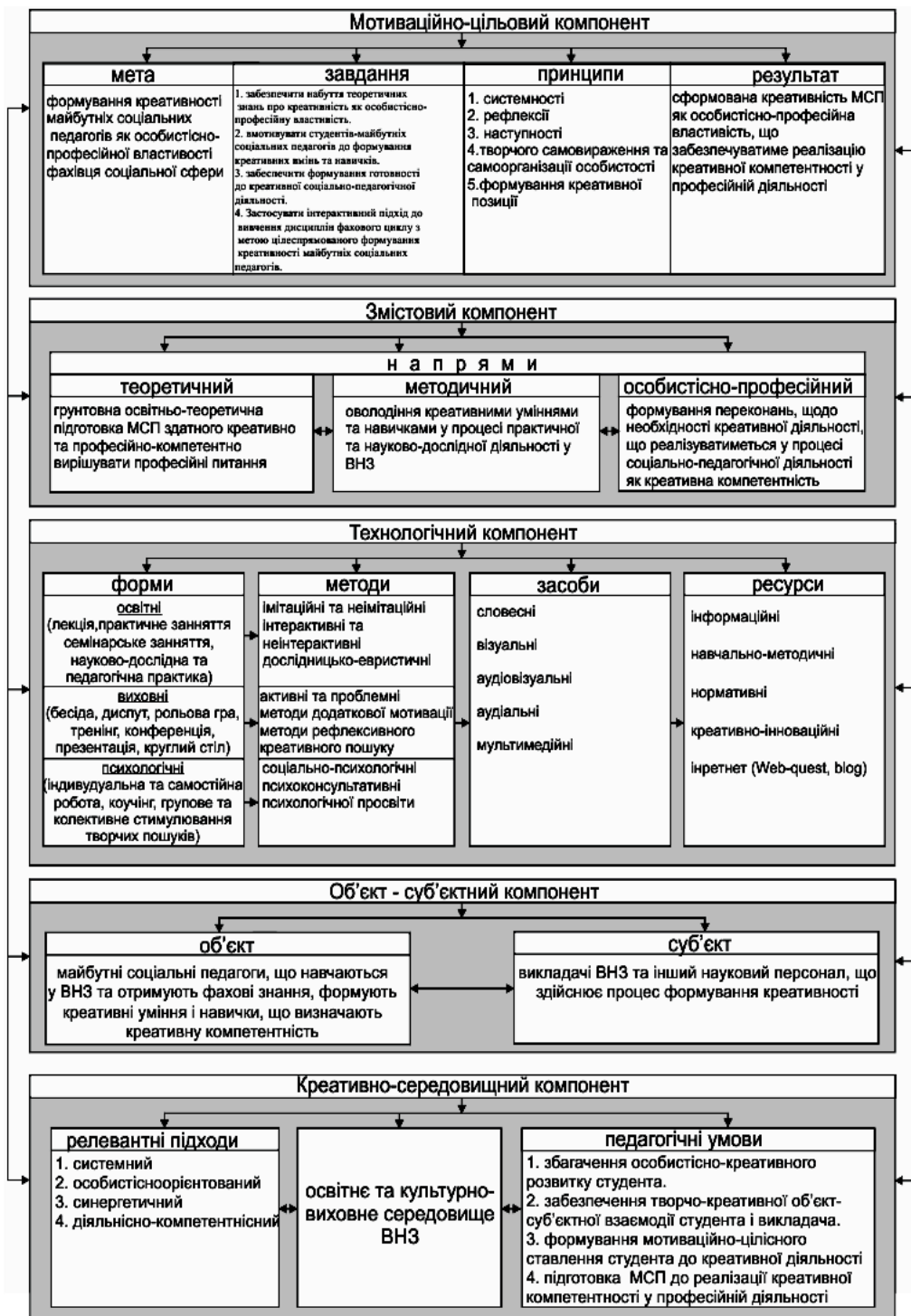


Рис. 1. Модель системи формування креативності майбутніх соціальних педагогів.

якостей майбутнього соціального педагога, а також креативної компетентності в професійній сфері, що ґрунтується на умовах, етапах, принципах, методах, засобах та методичних прийомах її формування у процесі навчально-виховної діяльності у вишах IV рівня акредитації (Рис 1.).

Аналізуючи структурний процес упровадження педагогічної системи формування креативності майбутніх соціальних педагогів у процесі фахової підготовки, бачимо, що на всіх відображених у моделі етапах перебуває у тісному взаємозв'язку із компонентами креативності майбутніх соціальних педагогів, зокрема особистісного, мотиваційного, компетентнісного, професійно-діяльнісного:

- на першому етапі формується науково-теоретична база знань про креативність як особистісно-професійну властивість, а на основі отриманих творчих знань – креативна активність, мислення та креативна спрямованість продукованих ідей, думок і підходів до розв'язання соціально-педагогічних питань;

- на другому етапі в майбутніх соціальних педагогів формується на основі посиленого креативного складника фахових дисциплін мотивація до креативної діяльності, уміння вести творчо-евристичний пошук нових шляхів розв'язання креативних завдань; креативне спрямування на уникнення стереотипів у подоланні соціально-педагогічних проблем, використовуючи креативні ідеї; визначаються креативно-ціннісні орієнтації у професійній сфері на основі вияву креативної ініціативи;

- на третьому етапі упровадження педагогічної системи формування креативності майбутніх соціальних педагогів формується компетентнісна риса, яка забезпечує набуття МСП реального досвіду в роботі з креативними задачами, техніками, методиками та технологіями, формуючи поряд із цим креативну компетентність, креативну пластичність та гнучкість у прийнятті рішень професійного характеру, необхідність креативної самореалізації у професійній сфері;

- четвертий етап упровадження педагогічної системи передбачає формування професійно-діяльнісного складника, тобто здатності породжувати креативні ідеї у розв'язанні фахових питань, вміння вести креативно-пошукову роботу в професійній сфері та креативно-компетентно розв'язувати соціально-педагогічні проблеми, застосовуючи креативні задачі, техніки, методики, технології.

У процесі упровадження педагогічної системи формування креативності майбутніх соціальних педагогів відбулися позитивні зміни. Зокрема, за результатами *констатувального етапу* педагогічного експерименту встановлено, що переважна більшість студентів КГ та ЕГ мають низький рівень сформованості креативності як особистісно-професійної властивості майбутніх соціальних педагогів (див. табл. 1).

Таблиця 1

**Рівні сформованості креативності майбутніх соціальних педагогів у КГ та ЕГ за результатами констатувального експерименту (у %)**

групи	Рівні креативності	Тест С. Мідника		Тест Е. Торренса		Методика Е. Туніка		Тест Х. Зіверта		Тест Н. Вишнякової	
		абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
КГ	Висок.	49	15,5	119	38,5	44	35,5	54	16,7	57	17,9
	Серед.	100	32,5	93	30,0	120	38,5	79	25,3	80	25,5
	Низьк.	161	52,0	98	31,5	146	48,0	177	58,0	173	56,6
ЕГ	Висок.	27	9,0	122	40,7	11	3,5	30	10,3	40	13,5
	Серед.	105	35,0	106	35,5	127	42,5	84	27,7	81	27,0
	Низьк.	168	56,0	72	23,8	162	54,0	186	62,0	179	59,5

Аналіз отриманих результатів засвідчив, що більшість респондентів мають низький рівень сформованості креативності, що виявляється у стереотипному мисленні та низькій здатності продукувати креативні ідеї; малорозвиненій уяві та фантазії; низькій вербальній креативності, інтелектуальних і креативних здібностях; низькій соціальній креативності, візуальній творчості та асоціюванні.

Відзначимо, що основоположною технологією у контексті нашого експериментального дослідження є авторська технологія «*креативізації особистості*», новизна якої полягає в інтерпретації, трансформації, адаптації та утворенні певної сентенції вже досліджених у педагогічній науці технологій крізь призму формування в майбутніх соціальних педагогів креативності в процесі фахової підготовки у виші, яка базується на креативному підході до навчально-виховної діяльності у фаховій підготовці майбутніх соціальних педагогів. Зауважимо, що формування креативності студентів МСП у розробленій технології складається з трьох алгоритмічно взаємопов'язаних блоків: *інформаційно-теоретичного*, що в процесі впровадження педагогічної системи відповідає освітньо-кваліфікаційному рівню «бакалавр»; *творчо-реконструктивного*, відповідає освітньо-кваліфікаційному рівню «спеціаліст»; *креативно-репрезентативного*, відповідає освітньо-кваліфікаційному рівню «магістр».

З метою з'ясування ефективності впровадження педагогічної системи формування креативності майбутніх соціальних педагогів у практику університетської освіти проведено контрольний зріз, аналіз результатів якого засвідчив позитивні зміни, загальну динаміку рівнів сформованості креативності МСП, що представлено в таблиці (див. табл. 2).

Таблиця 2

**Рівні сформованості креативності майбутніх соціальних педагогів  
у КГ та ЕГ за результатами прикінцевого зрізу (у %)**

групи	Рівні креативності	Тест С. Мідника		Тест Е. Торренса		Методика Е. Туніка		Тест Х. Зіверта		Тест Н. Вишнякової	
		абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
КГ	Висок.	63	20,3	127	41,0	57	18,4	56	18,1	62	20,1
	Серед.	117	37,7	102	32,9	114	36,8	87	28,1	85	27,4
	Низьк.	130	42	81	26,1	139	44,8	167	53,9	163	52,5
ЕГ	Висок.	177	59,0	201	67,0	156	52,0	182	60,7	205	68,3
	Серед.	93	31,0	69	23,0	90	30,0	73	24,3	60	20,0
	Низьк.	30	10,0	30	10,0	54	18,0	45	15,0	35	11,7

Підтвердження достовірності та значущості експериментальної роботи з перевірки ефективності педагогічної системи формування креативності майбутніх соціальних педагогів здійснювалося за допомогою коефіцієнтів рангової кореляції: Спірмена та ( $\tau$ ) М. Кендела, Пірсона  $\chi^2$ , коефіцієнта кореляції Пірсона-Браве.

Результати аналізу контрольного зрізу дають підставу констатувати стійке зростання в ЕГ рівня сформованості креативності майбутніх соціальних педагогів як особистісно-професійної властивості, що, своєю чергою, виявляється у високому рівні творчого мислення та здатності продукувати нестандартні ідеї; збагаченні вербальних та невербальних форм творчого потенціалу; високому рівні інтелектуальних здібностей; активності в усіх сферах соціально-педагогічної діяльності. Унаслідок реалізації педагогічної системи формування креативності майбутніх соціальних педагогів у роботі встановлено, що високий рівень креативних схильностей майбутніх соціальних педагогів в експериментальній групі є продуктивним і регламентує високий показник креативного критерію особистості, який надасть їй змогу практично реалізувати креативні вміння та навички в професійній діяльності, що й є готовністю майбутнього соціального педагога до вияву креативної компетентності в соціально-педагогічній сфері.

**Висновки.** Під час упровадження педагогічної системи формування креативності майбутніх соціальних педагогів у процесі фахової підготовки, яку ми створили, формуються усі компоненти креативності, які так само базуються на педагогічній творчості, опанованих креативних знаннях, уміннях і навичках, відтак формують креативну особистість майбутнього соціального педагога, здатну професійно компетентно розв'язувати соціально-педагогічні проблеми.

Діагностичне дослідження щодо визначення рівня сформованості креативності майбутніх соціальних педагогів здійснене на базі вишів, уможливило нам стверджувати, що, очевидно, за усіма діагностичними методиками, проведеними на контрольному етапі експерименту, ми можемо констатувати, що показник експериментальної групи за усіма методиками суттєво зріс на противагу констатувальному етапу дослідження. Це вказує на високий рівень креативності МСП, яка є особистісно-професійною властивістю майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери, основою їхньої творчої індивідуальності й активно використовується під час різновидових форм професійної діяльності. Крім цього, креативність виявляється у високому рівні творчого мислення та здатності продукувати нестандартні ідеї; багатих вербальних і невербальних формах творчого потенціалу; високому рівні інтелектуальних здібностей; активності у всіх сферах соціально-педагогічної діяльності.

### Література

1. Артемчук Г.І. Вища школа України: реальність і тенденції розвитку / Г.І. Артемчук. – К. : Ленвіт, 2004. – 176 с.
2. Гнатко Н.М. Проблема креативности и явление подражания : моногр. / Н.М. Гнатко ; Рос. акад. наук. Ин-т психологии. – М. : [б. и.], 1994. – 43 с.
3. Капська А.Й. Ступенева система професійної підготовки фахівців соціально-педагогічної сфери / А.Й. Капська // Науковий часопис. Серія 11. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова. – 2004. – 1 (23). – С. 19 – 29.
4. Капська А.Й. Технології соціально-педагогічної роботи : навчальний посібник / О.В. Безпалько, Р.Х. Вайнола, А.Й. Капська та ін. ; за ред. проф. А.Й. Капської. – К. : НДПУ, 2000. – 372 с.
5. Карпенко О.Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : монографія / О.Г. Карпенко ; за ред. С.Я. Харченка. – Дрогобич : Коло, 2007. – 374 с.
6. Ковалев А.П. Педагогические системы : оценка текущего состояния и управление : учеб. пособ. / А.П. Ковалев. – Х. : Харьковский гос. ун-т., 1990. – 153 с.
7. Козленко В.Н. Проблема креативности личности / В.Н. Козленко // Психология творчества. – М., 1990. – № 3. – С. 131 – 148.
8. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 312 с.
9. Міщик Л.І. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти / Л.І. Міщик ; Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя : Промінь, 1997. – 370 с.
10. Психология творчества / под ред. Я.А. Пономарева. – М. : Наука, 1990. – 224 с.
11. Петришин Л.Й. Формування креативності майбутніх соціальних педагогів: теоретико-методичний аспект : монографія / Л.Й. Петришин. – Тернопіль : Видавництво «Астон», 2014. – 400 с.

12. Харченко С.Я. Соціально-педагогічні технології : [навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / С.Я. Харченко, Н.П. Краснова, Л.П. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 552 с.

**Петришин Людмила. Внедрение педагогических системы формирования креативности будущих социальных педагогов в вузах.** В статье на основе проведенного теоретико-методического анализа проблемы исследования описано креативность как необходимое условие профессиональной деятельности социального педагога, определены этапы внедрения педагогической системы формирования креативности будущих социальных педагогов; построена модель системы формирования креативности будущих социальных педагогов, содержащей требования, касающиеся профессиональных знаний, умений, навыков, креативной компетентности в профессиональной сфере; описаны особенности экспериментальной проверки внедрения педагогической системы формирования креативности будущих социальных педагогов в высших учебных заведениях.

**Ключевые слова:** формирование, творчество, креативность, система, внедрение системы, процесс формирования креативности, будущие социальные педагоги, профессиональная подготовка.

**Petryshyn Lyudmyla. The Implantation of the Pedagogical System of Future Social Teachers' Creativity Formation in Higher Education Establishments.** In the article creativity is described as the significant part of social teacher's professionalism on the basis of the theoretical and methodological analysis; the stages of the implantation of the pedagogical system of future social teachers' creativity formation are determined; the model of the system of creativity formation is built, including requirements as to professional knowledge, skills and creative competence in the professional field; the special features of experimental testing of the implantation of the pedagogical system of future social teachers' creativity formation in higher education establishments are presented as well.

**Keywords:** formation, creation, creativity, system, implantation of a system, the process of creativity formation, future social teachers, professional training.

*Одержано 03.06.2015*